

Hainakuu
30. päiv
2026

Nummör
15 (618)

Leht mass 2 €

UMƏ LEHT

V A N A - V Ö R O M A A R A H V A U M A N K E E L E N L E H T

Pulga Joel hapnõkurgi- mekiga uudissist

Kae lk 2

Kuslapuu Kaisa vahtsõnõ võrokeeline laulukava

Kae lk 3

Miä saa sis, ku jäät mustigamõtsan unistama

Kae lk 4

Kaika suvõülikuuli peetäs 15. põimukuu pääväl Navil

Kaika suvõülikuuli peetäs timahavva 38. kõrda ja seokõrd Navil. Külän, miä om võro kultuuri jaos andnu hulga tähtsit inemiisi egält elualalt, a kohe suvõülikuul viil inne jõudnu ei olõ. Suvõülikooli rektri om Timmi Talis, kiä om Timmide suguvõsa noorõmbast põlvõst, erialalt aoluulanõ ja pidä väega tähtsäs võro keele mõistmist ja edesiandmist.

Saami kokko 15. põimukuu pääväl kell 11 Padari Ivori küünü all Koroli talun. Sääll kullõmi loengit, miä avitasõ vallaõ mõtõlda võro keele ni kultuuri täambädse ao saisu ja saia tutvvas Navi külä hengeeloga. Suvõülikoolin tulõ edimädselle näütämisele võro keele grammatiga – raamat, mille om kokko pandnu Plado Helen. Juttu tulõ võrokõisi II kongressi mõttõkorjusõst. Umma küllä tulõ käümä kirjanik Navi Tia, kiä kõnõlas tollõst, mis tedä seo külä man kõgõ inämb mõotanu om.

Peräst lõunasüüki, midä peremiis väiku raha iist pakk, tulõ rektri iistvidämisel lühkü matk, kon kaias Navi külä kul-

tuurilulidsi paiku. Matk om umbõs neli kilomeetret pikk ja tulõjil tasus hinnäst egä ilma jaos valmis panda.

Peräst matka sünnüs edimäne karmanihelü «Poodi man» avalik salvõstus, kon kõnõldas keeletiidläse Jüvä Sulõvi ja kunstnik Navitrollaga näide latsõpõlvõst Navil ni mis tuust vällä om kasunu. Õdagu lõpõtami hää võrokeelidse muusiga ja rahvamuusikaga, nii et arvada lõvvüs võimaluisi tandsi kah.

Suvõülikoolist ossavõtmisõ om massulda, paiga pääl pakutas sularaha iist süvvä, lõvvüs aigu poodin käümises, tsuklõmisõs ja üles om säet võrokeelidse Minecrafti mängmise tüütärõ. Oodõdu omma kõik vana, noorõ ja latsõ, kelle jaos omma tähtsä Navi külä, võro kiil ja võimalus umasugutsidõ inemiisiga tutvvas saia. Suvõülikuuli kõrraldas Võro selts VKKF, kelle lehe päält Facebookist löüd päävä kottalõ inämb teedüst. Teedüst või küssü e-posti hipp.saar@gmail.com päält kah.

SAARÕ HIPPI

RAHMANI JAN

Joba 20. kõrd peeti minevä puulpäävä Mooste mõisan lina- ja käsitüülaatu. Seo om laot, kon egä aasta hainakuu perämädsel puulpääväl saa ümbreakaudnõ rahvas kokko, et mõisa tegemisi uudista, kultuuriprogrammi kaia ja laadukaupa osta. Tsipakõsõ proovitas laaduga avvu seen hoita ka Mooste kandilõ umast linakasvatust.

Seo om vast suvõ kõgõ inämb sündmüisi täüs nädälvaihtus. Villändin peetäs perimüsmuusigapito. Võrol om latsifestival. Üle Eesti om hulga talupidämiisi uma ussõ küläliisile vallaõ tennü. Mitmõ külä pidävä umma küläpäivä. A ma säe puulpäävä keskpäävä paiku sammu Mooste, kon peetäs lina- ja käsitüülaatu.

Õkva väreti mano, kõgõ parõmba kotussõ pääle om hinnäst säädnu kahrurasvaseebi müüjä. Timä silt kuulutas, et nuhutaminõ om massulda. Egäs juhus nakka-i noid siipe nuhutama, proovi edesi rühki. Tutvit om veidü. Edimält jääs silmä õnnõ laadujuht Hainsoo Meelis, a timä om tüül ja tedä massa-i tülütä. A pia nakkas silmä Zerna talo vanapernaanõ Tiia uma müügiletiga.

«Arva är, minka seo karask om tett,» nõud Tiia kõrraga ja pakk karaskitükkü maitsta. Tuu om hää, määnestki maiguhaina om pantu, a miä tuu om, saa-i kõrraga arvo.

«Ei tiia.» «Seo om vehverments!» Muidoki vehverments, a tollõ maik tapa-i karaski

Lina- ja käsitüülaot Moosten

RAHMANI JANI PILDIT

Mustlastandsurühm Mooste Roosid laaduplatsi pääl üles astman.

kesvämaiku. Tiia seletäs, et seo karask sai Põlvän Hurda rahvussõõgi festivalil inemiisi lemmikus, ja kõnõlõs, kuis tä pia üü läbi laaduetevallmistuusi tekä. Päält karaski müü tä jahu-kaupa ja umma kokaraamatut.

Laulu- ja pillimiis Kaido jalotas platsi pääl perrega vasta. «Mi jaos om seo egä aasta nigu sugseldsi kokkotulõk,» seletäs tä seo laadu tähendüst hindä jaos.

Lavaplatsi pääl säädvä hinnäst rivvi esinejä. Kõgõpäält astus üles naisiansambli Nagu Merelaine Tartomaalt Kastre vallast. Laudas kinäste mitmõ helü pääle vanno «Horoskooobi»-aoliidsi laulõ ja tetäs mere-lainõ-liigutuisi. Perän lauluansambli tulõva rahva ette paikligu mustlastandsja. Pais-tus, et näide tands om kaejiddõ jaos kõgõ oodõtumb. Kleidi tegevä õhun tsiirõ ja egä tandsu pääle plaksutõdas kõvastõ kässi.

Latsi sõidutas laadu pääl rong, mink ehitämise man omma nutikalõ kokko säetü murotraktor ja 200-liitridse naftatünnü.

Laadurahva siän jääs silmä mõisaherrä Ülo. Timä om tulnu õkva tiatriproovist. Veskitiatrin säetäs etendüst lava pääle. Linalaadu aoluust tiid tä kõnõlda, et Moosten olf umal aol Jõgõva sordiarõtusõ linakasvatustõ katsõjaam ja Mooste näädüs-sovhoos olfgi linakasvataja. «Parhillatsõn küläliisimajan olf linakasvatustõ kontor. Paal-manni Kalju tege seoniaoni tan linajahhu ja linaõlli. Timäl tull-gi vast mõtõ, et tulnu tetä linalaot,» seletäs tä.

Ülo kõnõlas, et alostusõn olf

laat rohkõmb linakraamiga kõüdet, nüüd om tulnu inämb muud kraami. A iks saa laadu päält osta linakuukõ, linaõlli, lina-jahhu. Omma mõnõ linatsidõ rõividõ müüjä. «Mine uuri kõrraldaja Aruoja Maret käest,» soovitas Ülo ja juusk edesi.

A kõrraldaja om ammõtin esi-nejide tennämise. Päälegi uut-va uudistamist mõisa tüükua, miä omma laadu aigu uma ussõ vallaõ tennü ja näütäse, midä kõkkõ tan tetäs. Kõkkõ jõvva-ki-i läbi kaia ja kullõlda, midägi tulõ tulõvas aastas kah jättä.

XXVII EESTI RAHVAMUUSIGATÜÜTLÜISI FESTIVAL

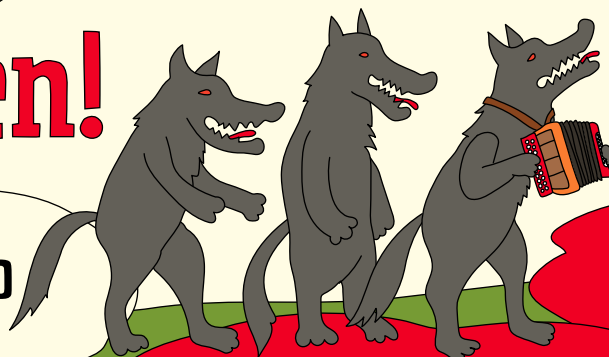
14. – 15. AUGUSTIL

Trehväme Moosten!

Duo Ruut ja
Eesti Rahvusmeeskoor

MandoTrio

Keelepeksjad

Suur võigõluskontsõrt
puulpäävä

Teedüs ja piledi:
www.moostefolk.ee

Kikkaseenemõtsan

Paganamaa seenetark Mürkü Marje om peris õigõlõ ütelnü: ku tahat teedä, kon omma kikkaseenekotussõ, kae, kohe omma mõtsan sisse sõkutu suurõ raa. Näi säändsit suuri rato uma silmäga, ku ütspäiv ummi kikkaseenekotussit üle kaema lätsi.

Vast kümne vai esiki paarikümne aasta iist mõtli, miä saa sis, ku koolõsõ är nuu inne sõta sündünü vanamehe, kiä kõiki seenekotussit tiidvä ja hummogu varra uma tsõõri är tegevä. Mõtli, et sis tulõ mu aig, olõ ütsindä seenekotussidõ tiidjä ja saa suurõ saagi. A nii ei olõ lännü. Koskilt omma tulnu vahtsõ korjaja, arvada nii treenitüisi silmiga, et mul tulõ õnnõ seenekotussidõ viiri päält perri koräda.

Korvi sai siski täüs, om jo peris hää kikkaseeneaastak. Ja ku nuu vahtsõ korjaja omma noorõmba, sis saa-i näide pääle pahanu olla. Mõtsan opva nimä parõmbalõ luudust tundma ja vast eläs siini korjamisõ kommõ kah iks edesi.

RAHMANI JAN
Uma Lehe päätoimõndaja

UMĀ LEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Õnnõlik siilipere. Tinavanõ jaaniõdak oll' kül väega illus. Es sata vihma, oll' parajalõ lämmi ja kihulaisi trehvisi nägemä kah mõnda ütsikut. Kes praatsõ tulõ pääl liiha, kes sannalava pääl hinnäst, kes pildsõ ütsindä mõrro suuhtõ. Mu jaaniõdak lõppi vahtsidõ sõp-ru lõudmisega.

Nakas joba hāmārās kiskma. Kraamsõ mõnõ anuma lavaa päält, kai tulõasomõ üle ja lätsi aianukka «hobõst juutma». Kõr-

raga näi, et murumättä naksiva liikma. Siil uma kolmõ pojaga käve aian ümbre, otsõva maahasadanuid leevä- ja lihatükkeisi. Nelläs siilipoig krõbist kassikrõbinidõ kausi man. Hoitsõ kõvastõ kausiveerest kinni, ku ma tahtsõ tedä kätte võtta ja tõisi manu panda. Hanirian naksiva nä naabri aida minemä. Pandsõ tuu nelländä poja kah tõisiõ handa, muidu jääs rongist maaha.

No panõ egä õdagu krõbina-kausi vällä ja hummukus om tuu tühi. Ei olõ mu aian ütteri Hispaania, Ameeriga ega Vinne tiku. Olõ aian nännü ütteri väega suurt siili kah. Vast om tuu noidõ siilipoigõ vanaesä, kasuk täl joba peris hall. Nigu mu päägi: olõ esi kah üts halli pääga vanaesä.

Elmo

Üldäs, et vahtsõnõ om ärunõhtõt vana. Vahtsõnõ suvi nakaš pääle, a jo tä – parhillanõ – om kimmäle mõnõ inneskidse suvõ muudu. Jalkan tetti vahtsõt ilmameistrit Ameerikan, panti mugu pärmi manu ja valmis tä sai. Nigu Eestingi presidentet tetäs. Harilikult võit tuu, kiä edimält vällä ei paistu. Jalkan om turniir päält kuu ao pikk, tuuga jõvvat hindä lõpus vormi timmi. Noil, kiä edimält väre-tiid pesvä, saa vunk lõpus otsa. Arvada, et presidentis saa kah määnegi säändene tegeläne, kink nimmegi viil vällä hõigat olõ-i. Presidente tegemine om jalkaturniirist viil pikemb ja parhilla vällähõigatuisi pääle naatas nii kõvva haukma, et näil kaos är egäsugumanõ himu riigipääs naada.

Kiä tuu vutin võitsõ seokõrd? Prantslasõ pauguti hirmsalõ, a lõpuni saa-i niimuudu lahku. Näile tul' tii pääle ette Hispaania ja tuuga jäivä nä hättä. Säändsit jalka-mõttit mõtli, ku sõitsõ viimätside bussõga Pärnu-Jaagupilõ. Bussijuhil ütskõrd raadio mängse ja Pulga Jaan targut sääil midägi ussaiast. Vast kõrrati määnestki saadõt. Tuu mõiu kuiki vahtsõlt. Oll' nigu sääne tunnõ kõrras, et esäkeelel lätt küländ häste, ku Pärnu bussijuht kullõs kõvva üle bussi tuud võrukilset juttu. Või-olla tälle miildü tuu jutt vai oll' tä esi võrukõnõ.

Jaan oll' perän esi telefonin kah küländ sillan tuust, et raadio timä vanna jorra ette mäng. Ku vahtsõt olõ-i mängi, sõs lätt vana häste. Jaanil oll' Krabi hoolõkotun tettü tapõl ja sääil olli kõik jalkamängõ võitja är märgitü, nigu vanastõ. Ma kai üle, a üt-tegi vika joht timä tabõlin es olõ.

Jalkan om vana jo Inglismaa, noil om 60 aastakka vana tiitli,

Midä vahtsõt sünnüs?

PULGA JOEL,
Pärnumaa võrukõnõ

nä olõs võinu mu poolõst vormi minnä ja seokõrd är võita. Ing-läisi tii pääle trehvi jälkinä argentiinlasi punt ja tuust nä jaku es saa. Ku olõssi tahtnu vahtsõt ilmameistrit, sõs olõs pidänu võitma Maroko vai USA, näil olõ-i ütteri tiitlit viil. Prantslasi puult ei olõ ma ilmangi olnu, tõisiga om laapsamb leppü. Nii om, tulõ vika tunnist. Ei olõ kunagi olnu näide puult ja inämb ei mõistaki olla. Mängvä jo häste, a midägi om näidega võlssi, ei miildü. Nigu Klaari Mati Kuldrõst üteli mullõ 30 aastakka tagasi, et mu nägu tälle ei miildü ja nii lihtsäle om, midägi tetä ei olõvat. Perän lõiksimi Matiga hulga puid mõtsan maaha ja jõimi hulga viina är ja mu näol es olõ inämb väega vikagi.

Vast piät ma prantslaisiga kah mõtsatüüd ütten tegemä ja perän tüüd ütten juuma, et sõs saava armsas? A kost tuud ter-vüst juumisõs inämb võtat? Jõvvat sa kõiki puult olla! Tulõ jäiä ummi lemmikide manu. Hispaania miildü mullõ pallu inämb, argentiinlasi mängu oll' hõel kaia.

Vahtsõnõ tüü tulõ mul kah otsi. Käve vallaammõtnigõ man palka manu küsimän. Ülti, et näil olõ-i säänest nõst-misõ plaanigi. Et neli aastakka olõ jo saanu säändse palganumbriga läbi, saa viil. Ma selleti, et nellä aastaga ommava hinnakõsõ hirmsalõ kasunu. Sõs naati vallamajan kilkama, et mul periselt silm pään ei helkävät sukugi ja projekttega ei toovat ma koolilõ määnestki rahha sisse. Ütli, et ku mu muid kimmüisi ei peeta milleski, läävä mi tiikese lakja. Kirutigi avaldusõ ja olõ koolijuhtmisõst prii. Määnegi vahtsõnõ päättükk piässi tast mu jaos paistuma nakkama. Lei sällä sirgu vallasaksu iin, vast ei koolõ nälga tuuperäst. Prantslaisiga juuma ei nakka ja vallasaksuga ammuki viil, paar kuuli omma esiki huvitõdu üttest musugutsõst oppajast.

Peris vahtsõnõ tüü olnu kar-jääripüürdmine. Sõs piässi näütüses ohvitseeris opma. Vanusõ peräst vast põlgasõ är, a muidu olnu kimmäs püürdmine peris vahtsõlõ poolõ. Helü om mul hää. Vanast Kama ruuna-kõnõ Toku kullõl peris häste mu sõnna, timäga sai hulga puid mõtsast vällä veetüs. Tuu om õks kõrdaminek, minkast piässi soldani kah arvu saama. Presidentis ma ei tüki. Vanast sai Klaari Matiga nii hulga tükke tettüs, et kimmäle mõni viil mä-lehtäs ja nakkas noid ette haukma. A mõtõlnu ma muiduki olõ tuu ammõdi pääle. Et hää autuga sõidutõdas ja hädä süüki pakutas, kõrraligu pinsi pääle saat kah viil ja mundrin miis tege ussi vallalõ. Niimuudu võiva mulgi silmäkese helkämä lüvvä. Tõsõlt puult andas nigu märku, et president om õks sääne tege-läne, kinkas egäüts ei pasvatki.

Tuu pidävät olõma õks määnegi esimuudu inemine. Tuu haipmi-nõ pand põdõma eski musugud-sõ. Olõ jo küländ harilik mehe-kene ummi kiiksõga ja sõs äkki säändse nõudmisõ...

Om õks arvumusliidriil häbemäldä miilt anda rahvalõ sõnnum, et president om väega esimuudu inemine. Kuis saa väega esimuudu inemine olla presidentis tävveste harilikulõ rahvalõ? Ja kuis tuu kõgõ man viil rahvamiis olla? Kuiki väega validu rahva jandal om tuu presidendivaliminõ, loogikat olõ-i tuun jutun.

Panni tan ütteri patta presidentis kandidiirmise ja jalkan ilmameistris tulõmisõ. Ja prantslasõ lätsi väikumbalõ potti ütten vallasaksuga. Noh, ju oll' sääne tuju! Inemine, kiä tüüd ots, piät õks pruuvma vaht-sit kokkosäämiisi. Ja või-olla tulõgi mõni aig kehverbä sõõ-giga läbi aia. Lutõri kerikust üülti, et näil om minnu väega vaia, ja lubati parõmbat palkagi massa. Sääil ma saa nii vanna ku vahtsõt testamenti lukõ, mõ-lõmba omma avvu seen.

Imä mullõ latsõpõlvõn kõnõl, et vanastõ oll' küstü (ku taheti midägi vahtsõt kullõlda): «Mis uudist?» Ja hüä vastus oll' olnu: «Esä nakkas juudis!» Vast sel-le ülti, et riimi lätš. Noh, mul ei õnnistu tuud üldä, esä om nii perädü kimmäs lõunaestläne, et püürd Pärnu bussijuhtõ är (ku kerikun sääne Pulga Jaani suga-nõ usukuulutaja olnu, või vana-kõnõ...). Ja juutõ suhtõn om Jaan küländ kriitilidse ütlemisega.

Sai sääne hapanuisi kurkõ aignõ lugu. Vai sai ma uma murrõ är anda ja lätški laapsambas olõminõ? Paistus nii. Egäl juhtumisõl om vahtsõnõ kõidet vanna asjuga. Vannu päält arõnõsõ vahtsõmba.

Kaemi üle ola tagasi

*Pikaaolnõ kuulmeistre
SÄINASTI ENE, kiä om muilõ ainidõ
siän opanu aoluku kah, tulõtas
miilde sündmüisi aost, ku Eesti
vahtsõst esisaisvas sai.*

Põimukuu edimäne puul

1986. aasta põimukuu nakaš pääle suuri vihmuga, Piusa ja Võhandu aiva üle. Suurvesi uhtsõ är teid, lahkso truupõ ja põllu jäivä vii ala.

1987. aasta 7. ja 8. põimukuu mõõdõti Võrol 51 millimiitret vihma, uputus oll' Liitva silla man ja Võlsil.

15. põimukuu teivä inneskidse poliitvangi MRP-AEG (Molotovi-Ribbentropi pakti Avalikustamise Eesti Grupp). Tsiht oll' kõnõlda ausalõ tuu lepingu salahaisist protokollõst.

7. põimukuu 1988 tetti Haanih Suurõ Munamäe man vallalõ kõrda tettü mälehtüssammas 1919. aastal Munamäe lahinguh surma saanuilõ edimädse ratsapolgu sõamiihile. Paiga pääle tul' tuhandit sinimust-valgidõ lippõga inemiisi.

10. põimukuu ilmu Rahva

Häähleh edimäst kõrda NSV Liiduh avalikult MRP salahanõ lisaprotokoll.

1989. aasta põimukuu algusõh tetti kats vahtsõt eräkunda: Eesti Roheline Partei Kivistiku Mario iistvidämisel ja Eesti Rojalistlik Partei, midä võeti edimält ku nalla, a peräh tetti Kulboki Kalle iistvidämisel mito kuningriiki tugõvat ettevõtmist.

8. põimukuu võtt ülembnõvvokogo vasta kats säädüst. Edimädsega naati tagasi tegemä valdu, alõvidõ ja liinu volikogosit. Tõõnõ oll'gi paigapäälitside umavalitsuisi valimisõ säädüs, mille perrä sai nii valli ku kandidiiri vähämbält kats aastat paiga pääl elänü inemise. Edimäst kõrda üle viie-kümne aasta võisõ üles säädä inämb ku üte kandidaadi.

1. põimukuu 1990 tetti Savi-saarõ-Bakatini kokkolepe, millega lätš Eesti siseministee-riüm eräle NSV Liidu siseministee-riümist. Eesti võisõ tetä uma politseisäädüse ja Eestih olõvit sisevägesid, miä käve Moskva ala, võisõ edespiste pruuki õnnõ Eesti valitsusõ luaga.

7. põimukuu otsusf Eesti ülembnõvvokogo kõrralda läbikäämist Eesti Vabariigi ja NSV Liidu vaihõl Tarto rahu-lepingu perrä. Vasta võeti

riigilipu ja -vapi säädüs: sini-mustvalgõst sai jälki ammõtlik riigilipp.

1991. aasta hainakuu lõpp ja põimukuu algus olli Balti riike piiripunktõh keerolidsõ. Leedu Medininkai piiripunktih tapõti säidse piirivalvjat. Nii olli Võromaa piirikaitsja ja Kodokaitsõ kah inämb valvõl. Põimukuu alostusõh tulliki Luhamaalõ Pihkva kandist sõamehe ja julgõolõgitüütäjä. Vaihtusõ ülembale anti ähvärüskäsk tegotsõminõ lõpõta ja paprõ üle anda. Luhamaa piirikaitsjil oll' kohus vinnütä aigu ja mitte vastta naada, staapi saadi tiidmine ründämise kotsilõ edesi anda. Lõpus lätsi Nõvvokogo väe piiri taadõ tagasi, a jäivä sinnä ümbre vahtma. Nii maati piiripunktih täüsrõvih nika ku riigipüürdmiseni 19. põimukuu.

1. põimukuu 1992 nakaš Eesti piirikaidõ üle võtma seeni-maani Vinne kontrolli all olnuid piiripunktõ. 11. põimukuu kerkü õhulämi Võroh pääle lõunat 35,6 kraadini. Muial Eestih oll' kah pia 30 kraati lämmind.

1993. aasta hainakuuh alanu Pullapää jäägrikompanii kriis lätš põimukuu algusõh teräväs. 3. põimukuu astsõ kaitsõministri Rebas tagasi.

10. põimukuu võeti Komme-ri Asso ja Mosina Jaagu vasta üles kuritüüasi võimu kuritarvitamisõ peräst.

Võro maavalitsusõh olli tulidsõ kuuholõgi, talomehe nõudsõ valitsusõ käest kaitsõ-tollõ ja tukõ, muido lõpõtasõ piimä müümise liinarahvalõ är.

Umavalitsusõ ja Kaitsõliit sai-va 1994. aasta põimukuu prii ligipäsemise Nursipalo ja Sänni raketibaasõlõ, et panda kirja Vinne armeest maaha jäänü keskkunna tsolkminõ. Tuus aos olli nuu salahasõ baasi jo rüüstedü ja maaha jäedü. Võro liinavolikogoh kinnitedi Võro liina tiinidemärgi vällä-andmisõ kõrd ja tshkendüs, mille pääl oll' kullast oss ja lint kiräga «Teenete eest».

1995. aasta 1. põimukuu kin-nit Riigikogo üteli meele lepin-gü Euroopa Liiduga. 8.–11. põimukuu olli Taľnah VII ESTO päävä (ülemaailmalidsõ eesti kultuuripäävä). 15. põimukuu tetti Paldiskih vallalõ kaitsõjõudõ välläõpmisõ keskus.

1996. aastal sündü trompeti-oppaja Otsa Aavo pakmisõl edimäst kõrda Võrol nuuri vaskpillimängijide suvõkuul, koh 13.–17. põimukuu mängse 33 nuurt pillimiisi.

Väkev umakeeline kontsört Rõugõn

RAHMANI JAN

Timahavadsõ festivali «Aigu om!» kavan olf Rõugõ kerikun kontsört, kon muusik ja laululuuja Kuslapuu Kaisa kandsõ edimäst kõrda laembalõ rahvalõ ette umma vahtsõt võrokeelist laulukavva, miä sügüse plaadi pääle kah jõud.

Võro kultuuri jaos või kontsõrti märgilidses pitä: laulukava olf otsast otsani umakeeline, kerikun ettekandmisõs pasvalõ küländ tõsinõ, a säälsaman lihtsä, ütengahardva ja kõrduisi täüs. Kuigi kontsört olf küländ ilda õdagu, olf kerikun kinäste rahvast. Tuu näütäs, et inemise uutva vahtsõt võrokeelist laululoomingut. No kõnõlõs Kuslapuu Kaisa esi kõgõst lähkümpä.

Kuimuudu Sa jõudsõt mõttõni tetä võrokeeline kontsõrdikava ja plaat?

Lihtsäle heräsi ütäl pääväl üles ja mõtli, et mille ma ülepää eesti keelen muusikat kirotä. Seo kotsilõ võinu üteldä – lambist. A ilosamb om üteldä: tundsõ kutsõt. Ja ütškõrd om õks edimäne kõrd – tahtsõ pruuvi, kuis om võro keelen laulusõnno kirotä.

Kuis nuu laulu Su mano tulliva ja määndse nuu omma?

Vahtsõ laulu omma (suurõmbalt jaolt) rahulikumba süämerütmiga ku neo, midä olõ varõmb eesti keelen kirotanu. Võtsõ ette, et piä kirotama, a tuu olf edimält peris rassõ. Tundsõ, et jää kõik aig sõnnu käändmise taadõ kinni, jää nigu saisma. Lihtsäle olõ-i tuud võrokeelse sõnnopanga kilometraži takan. Sõidi mineväästa märdikuun esiki Kreekalõ saarõ pääle ja küküti klavõriga ütän kivitarõn, et võro keelen viisijuppi vallalõ saia. Võtsõ hulga võrokeelist kirändüst ütän, et mõtõ hariinu. Avit külh, sai pinist üle ja sõs pinihannast kah.

PEDJÄ BIRGITI PILT

Kuslapuu Kaisa ja bassimängjä Mackie Alan Rõugõ kerikun üles astman.

Parhilla inämb ei pelgä tuud klavõri takan istmist. Imehti esiki, mis küsümüse ja mõttõ seon keelen tahtva vällä saia, hoobis tõistmuudu ku eesti keelen. Latsõpõlvõn kuuldsõ võro kiilt rohkõmb, vast tulõ säält aost midägi puhast ja hindäle lähküt vällä. Ja mõnõ lauluteksti omma Kolga Raimondi ja Kauksi Ülle luulõtusõ.

Laulõ ülesvõtmisõ ja sisse-mängmise man olõt tennü riikevaihõlist kuuntüüd. Kuis tuu tull?

Kõik om küländki johuslinõ olnu. Mackie Alan om mu sõbõra peigmiiis ja ma sai timä tõisi muusikist sõpruga kah tutväs. Sõs küsse üte rahuligu olõmisõga inemise Gleasoni Sami käest, kas tä taht mu võrokeelist plaati tetä, ja tä olf tuu küsümise pääle väega rõõmsa. Tuu sai kül häste valitu: kuuntüü om väega hõlpsalõ lännu.

Tahtsõ, et mu muusikat kuuldu määnegi tõnõ inemine ja ma saanu tiidä, midä timä säält kuuld. Muidõ om jo ikäv, ku õnnõ uma mõttõ omma. Osa plaadist võtimi üles Tartõn ja osa Torontõn.

Teit edimädsõ tutvas tegevä kontsõrdi «Aigu om!» festivalil Rõugõ kerikun. Kuis kontsört Su meelest lätõ?

Mu meelest lätõ väega ilosalõ, sai edimäst kõrda nii pallo püüne pääl harfi mängi. Tuu om mu jaos vahtsõnõ pill. Mackie Alaniga om väega kimmäs kuun mängi. Muidõgi olf pisu herevüst kah, et kuis inemise vahtsõ asä vasta võtva. A kiäki poolõ kontsõrdi päält är es lätä, kuigi uss olf peräni vallalõ külh. Sai õkva lava päält kaia Rõugõ mõtsa taadõ allaminevõt päivä, tuu jääs miilde.

Kas olf rassõ panda Kanada

bassimängjä Mackie Alan võro keelen laulma?

Tuu olf tä hindä pakminõ, ma es mõista taad unõngi nätä. Ma saadi tälle stuudiosalvõstui, et tä saanu laulõ bassikitarriga esi är oppi. Sõs tullimi pruuvi kokko ja tä ütäl, et laul sõs mano seod tõist hellü, mis salvõstusõ pääl olf. Tä olf hindäle kuuldmisõ perrä joba sõna vällä kirotanu.

Midä inemise pääle kontsõrti Sullõ ütli?

Pallo ilosit sõnnõ, et olf huvitav kaia. Inemiisile miildü, et ma istsõ kõik aig üte pilli takast tõsõ pilli taadõ: mängse hõrilat, harfi, klavõrit. Ja et passõ kerikohe. Mäletägi-i häste, hindäl olf pingõlangus suur.

Määndse omma Su plaani taa kontsõrdikava ja plaadiga edesi?

Plaadi anna vällä rehekuun

ja säält om pallo mitmõ näoga muusikat. Rõugõ kontsõrdil saimi katõköistõ meki suuhtõ anda, a säält peris plaadi pääl kõlas kõik pallo suurõmbalt (lühväs trummi kah). Parhilla saa plaadilõ Hooandja platvormi pääl huugu mano anda ja plaati joba hindäle ette telli. Võro keele nädälil tulõva plaadinäütämise kontsõrdi Võrol, Tartõn ja Taflan.

Õkvatii Huuandja kampaania mano, kon saa plaati tukõ.

Tundõ läbi elo

Uma Lehe kiräsaatja URMI AILI om kirja pandnu, määndse tundõ inemisel elotii pääl ette tulla võiva, ja tuu noidõ kotsilõ näütit elost.

6. Vanõmb kooligä

Vanõmban kooliian teküse joba kamba, inämbjaolt pois-kõisi hulgan. Egäüts taht kohegi kuuluda, kamban teküs ütتهoitmisõ tunnõ. Kes ei viisi trennin vai muial kävvü, nakkasõ tõisi kiusama, et kuigi silmä paistu. Säändse kamba juhõs om harilikult kehvä õpmisõga poiskõnõ.

Muidoki om tollõs mitmit põhjui, kas hindäst tulõvit vai kotost saaduid. Üts asi om õpminõ, a tõsõlt puult kodonõ ütškõikus. Vanõmbil ei olõ aigu vai tahtmist last är kullõlda. Esiasi om viil alkohol. Sis unõhtõdas lats ülepää är. Tä saa ka ñaaguta vai tetäs midägi viil halvõmbat. Tuu om nigu kettreaktsiuun. Ku koton kõgõ pahandõdas ja lats määnestki trüüsti ei levvä, sis nakkas tä säänest ümbrekäämist vällä elämä tõisi, esieranis nõrgõmbidõ pääl. Teküs koolikius, midä õpaja kah egä kõrd ei näeki.

Näude elost

Viimätsen pingin istsõva kats vähäldäst tasast poiskõist, kellest ütته narriti timä verevähüssõ peräst. Ütškõrd pääle tunnõ võtsõva kambajõmmi tuu poiskõsõ koolikoti är ja käkseväh kalitori korgõ kapi otsa, kost tuu vällä es paistu. Kooli kraamjatädi tahtsõ joba ussi lukku panda, ku näkk, et kats poiskõist omma viil rõivaruumin ja otsva midägi. Kraamja tull poiskõisilõ appi ja leidsõgi koti üles. Kambapoiskõsõ passõva kooli värehti takan ja tahtsõva vahtsõst kotti är võtta, a õnnõs tull uulidsa päält ütts miis appi.

Tütärlatsi siän om kah säändsit, kes tõisi kiusasõ. Nuu, kedä kiusatas, omma harilikult tasadsõ ja umaette, vähä seltsväh latsõ. Tütärlatsi puhul vahitas säänsen iän joba seldsiliidsi kihäkaalu ja rõivit. Kambast vällä jäedü nakkasõ sainaviiri pite käümä, et ei jääsi ette kellelegi, kelle käest või mõnda halväs pandjat sõnna kuulda.

Näude elost

Tütärlats elli imäga katõköistõ, esä olf är koolnu. Kuna imä üt-sindä tiinse, es olõ võimalik tütrele kalliid kleite osta. Imä käve hummokust õdaguni tüül ja kodo tullõn olf vässünü, es jõvva inämb latsõ murrit kullõlda. Et üt-sindüsest üle saia, ostsõ lats hindäle meritsia. Koolist kodo tullõn kõnõl tä umalõ ainumalõ sõbralõ, meritsialõ, nii umast rassõst murrõst ku vähätsõst rõõmust. Nii kestse tuu üle poolõ aasta. Ütškõrd koolist tullõn olf timä kallis sõbõr är koolnu. Kül olf sis tütärlatsõ lein suur. Tä pandsõ eski Molovihku leinakuulutusõ.

Et lats käve koton är ikõtuisi silmiga, naas ummõhtõgi imä kah murõt tundma ja latsõga kõnõlõma.

URMI AILI
Lugu lätt edesi

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi periolõmisõst ja tähendüsest.

Vardja

Seol nimel om Eestin 145 kandjat. Nimest om Eesti perekunnanimeraamadu käsikirän kirutanu Kallasmaa Marja. Nimi panti kolmõn mõisan Liivimaal. Võrumaal panti Vardja Mooste mõisan Vardja Hansu perrele. Nimä ellivä ütän Vardja talun, talunimme kirotõdi mõisakirän Wardia. Hansu vanõmb poig Märt olf kuulmeistre, mõisakirju perrä olf kuul säälsaman Vardja talun. Talunimi om väega vana, joba 1627 olf Mooste mõisa all kirän Wardi Pap. 1874. aastaga kaardi perrä olf Vardja talu mõisast õdagu puul, õkva üle järveotsa suukõsõ, tuu talu eestiaignõ nimi om Sikamäe. Või ka olla, et varahampa olf

Vardja talu kongi muial Mooste külän, näütüses säält, kon no om Kooli talu. Nime Vardja mõts ja Vardja tee säält nukan omma vahtsõ ja hoobis tuust saad, et 20. aastagasaal olf Hansi talu pererahva nimi Vardja.

Kongi säälsaman Vahtsõmõisa nukan olf ka Poro talu, kost tulõ priinimi Porrowardja, seoilmaaigu kujul Porovardja (11) ja Porovart (19). Tuu suguvõsa olf priinimmi pandmisõ aigu suur ja personaalraamatun omgi näil kats lisanimme: Porro Wardja.

Villändi kihlkunnan Vana-Võidu mõisan sai priinime Wardja Vardja Matsi Hansu talu peremiis Hans uma perrega. Vardjamatsi talu om Uusna mõisa küle all.

Põltsamaa kihlkunnan Pajusi mõisan panti Wardja ütele perrele Kalana külän. Kuigi pere olf väikene ja nimekandjit olf kõik aig veidi, om säält suguvõsast peri näütüses Vabahussõan Vabadusristi saanu Vardja Johannes.

Katõl kõrral sai seo priinime Vardja taluga kõüdet perekund. Kalana külä, kon nii es olõ, om jäl tuu poolõst huvitav, et säält om muistinõ liinamägi.

Sõna vardja, vanõmb kuju ka vardija, tähendäs külavanõmbat, kubjast, pulmaessä, määndsegi ammõtõ vai ülesandõ hoiat. Sama tähendüsega om sõna vardjas, miä om niisamatõ perekunnanimis saanu (Villändi kihlkunnan). Soomõ keelen om taasama sõna kuju vartija, mä tähendäs valjat, vahimiist. Tegusõna om vartioita ‘vahti pitä’. Seo om vana germaani lainsõna tüvest *wardu-, miä om kõüdet vahipidämisega, kuni inglüse keele sõnani ward ‘iistkostõ’ vällä.

Raamatun «Eestlasel eesti nimi» (1921) soovitõdi vahtsis perekunnanimmis Auvardja, Külavardja, Kosevardja, Soovardja, Viljavardja, Taluwardja, Tarevardja jne, a eestistämisel sõski ütтеgi säänestmuudu nimme es võeta.

SAARÕ EVAR

Esimuudu lillipott. Vahtsõst tarvitamine on põra teedäki väega moodun. Ku vähämb prahti tiit, saavat ilma iiba lämmäs minekile kim-mämbält vasta nakada.

Aastõidõ iist, ku mi oma kemmergu saina pääle lille jaos poti lõüse, tuust vahtsõst tarvitamisest viil väega huuga es kõnõlda, aga sääne annum, konh mõni torujupp purus lännu ja medä õigõn paigan enämb tarvitada ei saa, kõlbas lillipotis armõdu häste. Tinavaasta om petuunial sääntse korteri üle ilmkistumada hää miil.

NÕLVAKU KAIE jutt ja pilt

Mustkamõts

DOLGOŠEVI GETTER

Ol' pilvealonõ päiv. Taiva hall hoitsõ minno kimmähe maad ligi. Rohilinõ sammal korgidõ pedäjide varbit lämmis-tämäh, tundsõ hinnäst sääl puiõ vaihõl õkva nigu lämmä teki all. Mõts ol' vaganõ. Vast uutsõ taiva lakjaminekit, kargit vihmatsilko, selgüst. Oodi timä kirja sammamuudu, õnnõ joba mitu nädalit vastust es tulõ.

Pääh ol' säänesama hoi-manõ olõk ku hallõ pilvi üle taiva sõiduh. Käe käevä tuust huulmalda kipõstõ. Joba mitmõndat tunni küürüti puhmõ vaihõl. Mustkas mustka perrä löüdses tii mu joba poolõldõ täüs saanuhe tsäikruusi. Tiiä-i, mis ma mõtli, ku kõigist kruusõst õkva seo üteh võti.

Ku ma timä lohakalõ aolehti sisse käänedü ja selgele ülearvo pallo kliiplinti nännü paki vallalõ sai, naksi ma naarma. Roosa kruus prillega rohilidsõ kunna pildiga, kiräga «Ma olõ haruldanõ». Naaratus säädse prõlla kah hinnäst mu huuli pääle, et sös kipõstõ jäl är häädä. Timä ol' kavvõndah. Ma olli ütsindä siin, likõ samblo ja kiholasõparvi seeh.

Tõmbsi peoga vähä vihat-sõmpa. Õnnõ poolõ tummõ mafa jõudsõva kruusi, tõnõ puul sattõ maaha, koh mu põlvõ naist muusi teivä. Hallõ dressipükse pääle jäivä siniverevä laigu. Nii pallo, ku ma ka es taha, sai timästki tundma õnnõ ossa. Tuud ossa, mis tä esi julõs mullõ näüädä. Tõnõ pudõni mu käest nigu peotäüs marjo.

Istsõ mõtsa ala maaha. No kas nakkas sadama või kannatas viil är? Taivas lätõ õnnõ

tummõmbas. Aastakümneidega är sammõldunu kand ol' sine-tävit mustkapuhmõ täüs. Mafa suurõ ku täüskuu. Võtsõ üte sõrmi vaihõlõ ja kai lähkümpä. Mustka sinidse koorõ pääl ol' vahajas kiht, mis mafaalõ samõ-tidsõ, esiki kuninglidsõ vurhvi andsõ. Timäl olliva peenikese näojoonõ, hoobis tõistmuudu ku tsõõrikul, tõsitsõl mustkal. A olõk ol' sammamuudu sää-ne kuninglinõ. Tsusksi mafa suuhtõ, makõ mahl juusk keele pääle, värvse tuu niisama sinises ku tä esi. Võtsõ samast puhmast viil paar marja, üts suurõmp ku tõnõ, tsusksi suuhtõ. Ja viil. Timä sõnno ahmsõ ma sama suurõ isoga. Kooni hääd sai liiga pallo. Haari viil paar peotäüt marjo ja vali kruusi-täve väiku pangi sisse, kost joba mafaunik vasta sinef. Jäl otsast pääle.

Kõndsõ lähkümbäle toolõ kotsõlõ, koh minevä suvi mõts ol' palanu. Siin-sääl ol' iks viil nätä palamisõst mustas lännü koorõga pedäjit. Mõtsaalonõ ol' nakanu tagasi kasoma. Paiguldõ halõtsi haina ja väikeisi kõo-latsi. Es olõ tuu inämp rohilinõ, mustkapuhmõ ja sammõld täüs. Tuli, mis siist üle ol' käünü, võtsõ õrno kasvõ käest elo.

Tä esi ol' mullõ ülnü, et tahas mustikit koõada. Ma naarsõ, et tiia kedägi, kiä võissi timä igätsuse ello viia. Umõhtõ ommava tä soovi väega oholidsõ. Timä esi om oholinõ. Tulõkipõn, miä nii kergehe minno palama pand. Ma pala kesk mustkapuhmõ. Pala üü ja päävä õnnõ tä pääle mõtlõmisõst. Sõs saa-i midägi tetä. Pia palas kõik mõts. Aja eläjä lakja, kõrvõtas puid ja tapp õrnakõisi kasvõ. Vars-

ti olõ-i inämp koskil musfikil kävvü.

Tä ütel, et ei tulõ. Ku tä sõrmõ ommava tikku ja ma olõ tõrvas, om süä seeh pangitäüs iätänüt vett, mis kiimä ei lääki. Vast sai ma tälle jäl ülearvo lähküle.

Ai hinnäst pistü, kruus ol' marjo täüs saanu. Vali tuu pangi, pang sai kah täüs. Silm jäi jäl palanu mõtsa pääl pidämä. Piaaigu tundsõ tuud läpätävät, kurbõ palamisõ haiso umah nõnah. Pruun mõtsaalonõ, tsirkõ vakkaolõk. Sääl kõrval mustikist sinetäv rohilistõ up-punu elo. Naksi naarma. Võtsõ pangitäve musfkit ütte kätte ja uma kunnaga kruusi tõistõ, niisama sinidseplekiliste kätte. Edimädse suurõ vihmalaraka sattõva vasta mu näko ja prilliklaasõ. Saisõ ja laskõ vihmal hinnäst mõskõ, et perämänegi tuli är saanu kistuda.

ku õnnis tunnõ tuu ol'! Ja sis kattõ kõik, ma es näe enämb midägi.

Mis edesi sai, ei olõ kõnõl-du. Huvitav om tuu kah, et ma esi ei olõ kunagi imä ja sõsara käest uurnu ja küsünü. Seo om olnu nigu tabuteema. Nüüd ei olõ enämb küssü, imä ja sõsar omma joba ammu paradiisih!

SIRKA

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Muda Mari pajatus

Täveline suvi

Ma kuuli raadiost, et hainakuu ol' seo aasta kõgõ lämmämb suvõkuu, põimukuu inämb nii kuum ei tulõ. Parõmb omgi, hainakuu tõõsõl poolõl ol' mõni päiv iks ülearvo kuum. Mi kandih om vähämbält vihma viländ tulnu. Nii omma mõtsa kikkasiini täüs. Ja mõtsamarju om inämb ku viimädse suvõ.

Õnnõ ütte õigõ suvõ mano käüvät asja om puudu. Seo aasta olõ-i kiholaisi. Mõtsa saat minnä niisama: piä-i laskma hindäle pääle tuud kihvti, mis kiholasõ kõrras minemä aja, a esi saat tuust kihvtist päähalu. Nüüd võit mõtsah rahulidsõlt värskit pedäjähõngu nuhuta ja puhta peoga musfkit suuhtõ toppi. Jakkus täveline Võromaa suvi.

MUDA MARI

Mõnutunnõ

Mi maja ol' häste tii veereh. Tuudaigu liiku tii pääl mustlasi voori. Ütskõrd, ku vuur ol' tulõkil, olli mu imä ja naabri-naanõ tii veereh uudistamah. Olli viil üsälats ja imä üsäh. Ku mustlasvuur lätõ müüdä, juusksõ voorist naanõ mi mano ja ütel mu imäle: «Hoitkõ sedä

last vii iist, täl om uppumisõ märk otsa iih!» Ja juusksõ ruttu umalõ voorilõ perrä. Imä ol' väiga hiitünü säändse sõnumi üle ja ütsindä minno vii viirde es lasta.

Imä ja sõsar vetiti jõe pääl talvõl koetut kangast. Imä andsõ kangast jupi kaup perrä, a sõsar ujosi jökõ pite vastavoolu edesi. Imäle ol' vesi vähä üle

naba. Mullõ ol' ant käsk olla veereh. A mullõ väega vesi miildü ja är ma siblisi vette.

Imä silmä alt olli vist är ja kõrraga löüdses hinnäst üleni viih ja vahtsõ suurõ imestusega hõlojit viikasvõ. Näi allpuul ilosat liivapõhja. Põhi ol' nigu kullast. Vähäkese aigu ol' viil mõnusat allapoolõ vaomist ja sis pikuti kuldsõ liiva pääl. Või

Latsilõ

Vastus saada **üte nädäli joosul** meiliaadrõssi pääle **latsinukk@umaleht.ee** vai postiga: **Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.**

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka **postiaadrõs.**

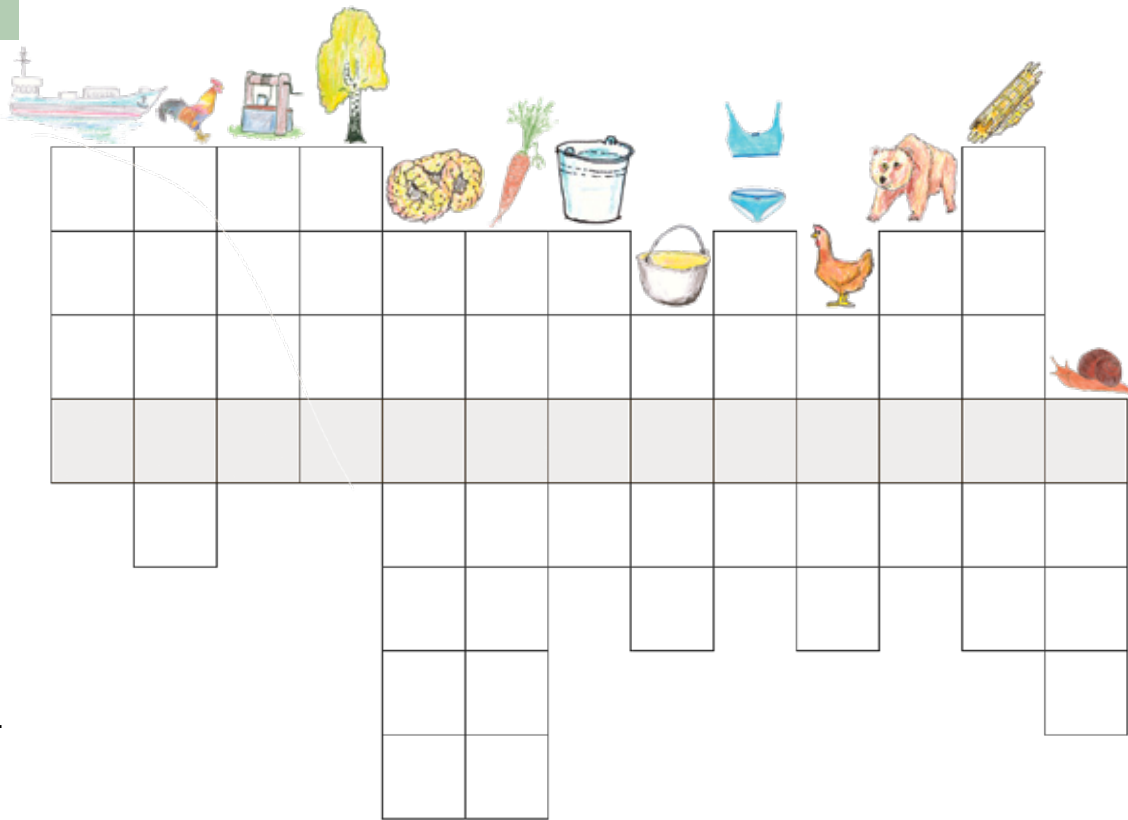
Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: ÜTESSÄ KÖLLAST KUJONDIT.

Avvohinna saa SIIDRA SASKIA (3) Litsmõtsast.

Täüda' är' ristsõna! Vastussõs saat teedä, midä võidas kõõgin kiitä'.

Telli Uma Leht!

tellimine.ee/uma-leht, tel 617 7717.

15. AUGUST
2026 KELL 11.00

**XXXVIII KAICA
SUVÕÜLIKOOLI
MATKAPÄIV NAVIL**

KÕIGI VÕROKÕISI
KOKKOTULÕMISÕ PÄIV!

loengit võro kultuurist,
keelest ni aoluust

jutuõdak
Navitrolla ja Jüvä
Sulõviga

matk Navi
pääl

rektri
noorõmba põlvõ
navilanõ
Timmi Talis

PADARI IVARI
KÜÜNÜ ALL
KOROLI TALON

NAVI 4 ➔